

równie dla niego ważnej; t. polega nie na nieszczęściu, które kogoś spotkało, ale na tym, że popadł on w winę.

A.J. Festugière, *De l'essence de la tragédie grecque*, P 1969; W. Hilsbecher, *T. absurd i paradoks*, Wwa 1972; W. Tatkiewicz, *Parerga*, Wwa 1978; J. Kleiner, *W kręgu historii i teorii literatury*, Wwa 1981; A. Quinton, *Thoughts and Thinkers*, NY 1982, 96-105; K. Wyka, *Tragiczność, drwina i realizm, w: O literaturze polskiej*, Wwa 1982, 13-33; J.L. Krakowiak, *T. ludzkiej egzystencji jako problem filozoficzny*, Wwa 2005; J.A. Prokopski, *Egzystencja i tragizm. Dialektyka ludzkiej skończoności*, Kęty 2007.

Joanna Kiereś-Łach

TRAIANOPOLIS in PHRYGIA (Giaour Euren, zach. Turcja), biskupstwo hist. w metropolii Laodycea Frygijska w rzym. prowincji Frygia Pakacjańska I; znanych 6 biskupów z V-IX w.; obecnie bpstwo tytularne.

Quien I 803-805; Gams 445; S. Pétridès, EC XV 16; G. Fedalto, *Hierarchia ecclesiastica orientalis*, Pd 1988, 165; AnPont 2012.

Maciej Dudek

TRAJAN, Marcus Ulpius Traianus, ur. 18 IX 53 prawdopodobnie w Italice, zm. 8 VIII 117 w Selinus, cesarz rzym. od 98.

Pochodził z Hiszpanii był synem wojskowego, sam również przeszedł karierę wojskową i urzędniczą; podczas kampanii na Wschodzie i w Germanii był trybunem wojskowym; 78 sprawował urząd kwestora, 84 pretora, a 91 konsula; 97 został adoptowany przez ces. Nerwę, a nast. uzyskał zarząd Germanii; po śmierci Nerwy objął władzę ces.; nast. walczył w Panonii i Mezji, powstrzymując napór plemion dackich na cesarstwo; 99 wkroczył do Rzymu; od 101 prowadził kampanię przeciw → Dakom w pd. części Karpat; po opanowaniu ich stolicy Sarmizegetusy przekształcił ją w rzym. miasto Ulpia Traiana Sarmisegetusa – ośrodek adm. i bazę wypadową przeciw Dakom podczas walk 105-106; po opanowaniu górskich twierdz i samobójczej śmierci dackiego władcy Decebala opanował ostatecznie teren jego królestwa i przekształcił je w prow. Dacja; po zwycięskiej wyprawie przeciw → Partom utworzył 114 prow. Armenia, a 115 prow. Mezopotamia; za panowania T. imperium rzym. osiągnęło największy zasięg terytorialny i stabilizację ekon. (dzięki eksploatacji zasobów złota z kopalń dackich); T. przyczynił się do rozbudowy sieci dróg łączących poszczególne części imperium (m.in. via Traiana, przedłużenie staroż. via Appia), wznosił liczne mosty (np. w hiszp. Alcántara) i akwedukty (m.in. w Segowii i Tarragonie), rozbudował porty (np. w Ostii i Fiumicino) oraz założył nowe ośrodki miejskie (np. w Lambaesis i Timgad w Afryce Pn.); kontynuował przedsięwzięcia społ. Nerwy (system alimentacyjny dla potrzebującej młodzieży, rozdawnictwo zboża ubogim); wznosił liczne budowle użyteczności publ. (forum i termy w Rzymie) oraz pomniki utrwalające własne dokonania (rzym. Kolumna T. o wys. 40 m z przedstawieniem walk przeciw Dakom; łuk triumfalny w Benewencie); w kwestii traktowania chrześcijan zalecał roztropność i umiarkowanie.

W. Schindler, *Römische Kaiser*, L 1985, 108-115; A. Krawczuk, *Poczet cesarzy rzymskich. Pryncypat*, Wwa 1986, 158-172.

Robert Sawa

TRAJANOPOLIS, Traianopolis in Rhodope (Traianopoli, pn.-zach. Grecja), metropolia hist. w rzym. prowincji Rodope; znani biskupi z IV-IX w.; ok. 330 T. było miejscem wygnania → Eustachego z Antiochii; obecnie metropolia tytularna.

Quien I 1193-1196; Gams 428; S. Vailhé, EC XV 16; G. Fedalto, *Hierarchia ecclesiastica orientalis*, Pd 1988, 327-328; AnPont 2012.

Maciej Dudek

TRAKOWIE, ludy zamieszkujące w starożytności obszar na pn. od M. Egejskiego, w zach. części Azji Mł. i na zach. od M. Czarnego.

T., znani już Homerowi, uważani byli za jeden z najliczniejszych, obok Indów i Celtów, ludów staroż. (było ok. 90 ple-

mion trackich); ścisłe kontakty ze światem gr. (zwł. od czasów wielkiej kolonizacji) prowadziły do ich stopniowego zhellenizowania; kultura tracka, stanowiąca swoisty łącznik między kulturą gr. a orientalną, przetrwała całą starożytność (zwł. w strefie na pd. od Dunaju); do T. pn. zaliczano także → Daków i Getów; po przejściowym uzależnieniu zamieszkiwanych przez nich obszarów od Persów podczas wojen z Grekami (pocz. V w. prz.Chr.) na znacznej części terytorium T. ukształtowało się państwo Odryzów, które uległo Filipowi II Maced., jednak w zmiennych warunkach i kształcie przetrwało do poł. I w. prz.Chr.; Tracja weszła w skład imperium rzym. 148 prz.Chr.; stosunki T. z Rzymem były zróżnicowane; uznawani za dobrych wojowników, często służyli w armii rzym., dochodziło jednak do zbrojnych wypraw przeciw nim; sprawną polit. organizacją Daków pod rządami Burebisty i Decebala w I w. prz.Chr. okazała się nietrwała; za ces. → Trajana Rzymianie podbili → Dację; 235 cesarzem został → Maksymin Trak; wojny markomańskie oraz opuszczenie przez Rzymian Dacji za ces. → Aureliana (część jej mieszkańców została przesiedlona do Tracji) sprzyjało najazdom i infiltracji ziem T. przez ludy sarmackie (Jazygowie; → Sarmaci), germ. (→ Wandalowie, → Wizygoci), a od VI w. także słow.; rozległa prow. Tracja w wyniku reform cesarza → Dioklecjana i → Konstantina Wielkiego została podzielona na 4 mniejsze; tą samą nazwą określono także nadrzędną – jednostkę adm. – diecezję; w okresie późnoantycznym i bizant. obszar zamieszkiwany tradycyjnie przez T. podlegał zmiennym procesom polit. i migracyjnym (m.in. postępująca sławizacja, wpływ Protobułgarów i kształtowanie się państwa bułg.; → Bułgaria I); w XIV i 1. poł. XV w. Tracja została opanowana przez Turków Osmańskich.

RKA VI A 1, 393-551; W. Swoboda, Z. Bukowski, SSS VI 119-123, 126-129; Ch.M. Danow, *Traki*, Sof 1979 (*Trakowie*, Wwa 1987); R. Wolters, RGAAn XXX 502-504.

Jerzy Strzelczyk

TRAKTARIANIZM, ruch odnowy Kościoła anglik., rozwijający się 1833-41 w Oksfordzie (→ oksfordzki ruch, → rytualizm).

Nawiązywał do idei → anglikatolicyzmu, którego celem było urzeczywistnienie kat. ideału anglikańskiego → High Church; w praktyce t. dążył do upodobnienia się do Kościoła rzym.kat.; został zainicjowany 1833 przez Jana Henryka → Newmana traktatem *Thoughts on the Ministerial Commission, Respectfully Addressed to the Clergy*, co dało nazwę całemu ruchowi; akcentował autonomię Kościoła anglik. (zwł. jego widzialną stronę) i urząd kośc. (z sukcesją apost.), relację *Pisma Świętego*, Tradycji i nauczania Kościoła, teol. *via media* między protestantyzmem i katolicyzmem, znaczenie sakramentów, odnowę liturgii i życia chrześc. wg wzorów starożytności kośc.; autorami nast. traktatów byli: J.W. Bowden, R.W. Church, R.H. Froude, J. → Keble, Ch. Marriott, W. Palmer, E.B. → Pusey, R.I. Wilberforce, I. Williams; początkowo ukazywały się one jako wyd. broszurowe, później rozprawy teol. w formie książek z aneksami, służące do praktyk liturg.; podstawowe zasady t. stanowiły: dogmat, sakramenty i antyrym.kat. nastawienie; 1841 nastąpił koniec edycji traktatów teol., ponieważ Newman podporządkował się decyzji bpów anglik. i opinii władz uniw. w Oksfordzie; od 60. lat XIX w. liczba przedstawicieli t. zmniejszyła się (gl. po konwersjach na katolicyzm Newmana i H.E. → Manninga).

E.A. Knox, *The Tractarian Movement*, Lo 1933; M. Schmidt, TRE II 723-734 (bibliogr.); G. Gassmann, HDTh II 352-409; W. Müller-Römheld, ÖkL 932-933; G. Rowell, *The Vision Glorious. Themes and Personalities of the Catholic Revival in Anglicanism*, Ox 1983 (passim); P. Nockles, *Church and King. Tractarian Politics Reappraised, w: From Oxford to the People. Reconsidering Newman and the Oxford Movement*, Leominster 1996, 93-126; A. Geck, RGG VI (2003*) 763-766; G. Biemer, LThK X (2006) 164-165.

Stanisław Józef Koza

TRAKTATY LATERAŃSKIE → Laterańskie traktaty.